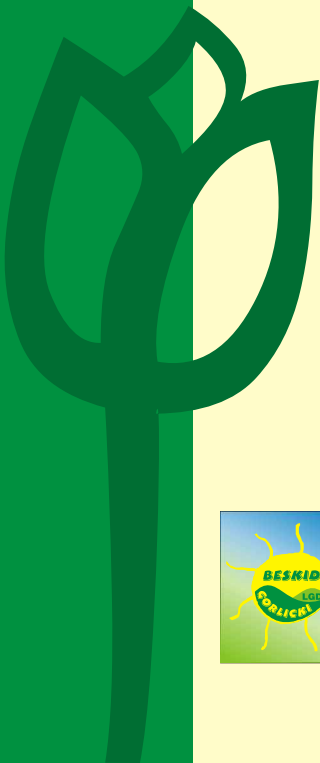

Ściąga dla sottysa

Ściągą dla Soltysa

Gorlice , grudzień 2012.

SPIS TREŚCI

1. Słowo wstępu
2. Sołectwo i Sottys - historia i współczesność
3. Relacje Samorząd – Gmina - Sottys
  - 3.1. Podstawowe pojęcia i definicje
  - 3.2. Uwarunkowania prawne samorządu
  - 3.3. Gmina - rola rady gminy
  - 3.4. Sottys - rola rady sołectkiej i sottysa
  - 3.5. Obywatel w urzędzie
4. Program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi
  - 4.1. Podstawy funkcjonowania organizacji pozarządowych
    - 4.1.1. Jak rozpocząć działalność społeczną
    - 4.1.2. Stowarzyszenie czy Fundacja
      - 4.1.2.1 Jak zaplanować rozwój organizacji
      - 4.1.2.2 Zarządzanie organizacją pozarządową
      - 4.1.2.3 Promocja w organizacjach pozarządowych
    - 4.1.3. Grupy nieformalne
5. Finansowanie działalności organizacji
  - 5.1. Źródła finansowania inicjatyw lokalnych
6. Od problemu do projektu
  - 6.1. Trzy kroki do pozyskania dotacji na realizację projektu
  - 6.2. Logika projektów, czyli jak prawidłowo napisać projekt
  - 6.3. Przykłady projektów
  - 6.4. Informacja i promocja w projektach
7. Partycypacja obywatelska.
  - 7.1. Formy dialogu społecznego
  - 7.2. Budżet partycypacyjny
8. Najważniejsze instytucje i NGO w powiecie gorlickim i województwie małopolskim
9. Literatura, źródła

Szanowni Państwo,

Niniejsza publikacja jest rezultatem projektu pn.: „Szkoła Lokalnych Liderów” zrealizowanego przez Lokalną Grupę Działania „Beskid Gorlicki” w partnerstwie z Powiatem Gorlickim w 2012 roku, dzięki dofinansowaniu z Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

„Ściągą dla Sottysa” to publikacja nie tylko dla sottysów i rad sołeckich. Wiele ciekawych informacji znajdą w niej również przedstawiciele organizacji pozarządowych, radni i inne osoby pełniące funkcje publiczne lub działające na rzecz społeczności lokalnej. Treść publikacji została skonsultowana z uczestniczącymi w projekcie sottysami i członkami rad sołeckich, dzięki czemu stanowi kompleksowe źródło informacji.

Pomysł stworzenia niniejszej publikacji zrodził się można by rzec z codzienności. Jako osoba pełniąca funkcję Sottysa od wielu lat, stykam się na co dzień z tymi samymi problemami, co wszyscy Sottysi, którzy starają się wptywać na rozwój lokalnej społeczności, aby poprawić jej dobrobyt.

Animacja mieszkańców i budowanie społeczeństwa obywatelskiego to ciężka i żmudna praca, a Sottysi jako Liderzy w swoich społecznościach pełnią w tym procesie bardzo ważną funkcję, któ-

Ściągą dla Sotytysa

rej sami niekiedy nie dostrzegają. Żywię nadzieję, że niniejsza publikacja zachęci ich do poszerzenia wiedzy i odpowie na wiele nurtujących pytań, a przede wszystkim pomoże w realizacji ambitnych planów związanych z ich pracą społeczną, oraz ukaże w pełni istotę funkcji Sotytysa w społeczeństwie.

Stanisław Maszyk

Prezes LGD „Beskid Gorlicki”

2. Sołectwo i sottys – historia i współczesność.

Historia sołectwa i sottysa w Polsce jest prawie tak stara, jak historia polskiego państwa. Dziś trudno jednoznacznie stwierdzić, co było pierwsze: sołectwo czy sottys, ale niewątpliwie pojęcie sołectwa i urzędu sottysa pojawia się wraz z lokowaniem w XIII, może w XII wieku wsi, czyli osad ludzkich, na prawie niemieckim.

Sottys kiedyś...

Sottys to w średniowieczu osoba (kmieć, mieszczanin, rycerz lub szlachcic) postawiona przez feudalnego pana na czele wsi lokowanej na prawie niemieckim. Sottys w średniowiecznym systemie prawnym to także wiejski sędzia. Najważniejszą funkcją sottysa było przewodniczenie ławie sądowej, z którego to tytułu pobierał 1/3 opłat (kar) sądowych. Początkowo sottys odbierał również czynsze od osadników, otrzymując jako uposażenie zazwyczaj 1/6 czynszów lub prawo posiadania co szóstego łanu osadzonego we wsi, a w przypadku osadzenia wsi w trudnych warunkach - nawet co trzeciego łanu. Łany te wchodziły w skład dziedzicznego sołectwa, które sottys otrzymywał od pana gruntowego. W większych wsiach czynszowych sołectwa obejmowały dwa lub kilka łanów, na

których sottysi tworzyli własne folwarki, osadzając swoich kmienci i zagrodników (folwarki sottysie). W początkowym okresie często sottys otrzymywał prawo do posiadania młyna, karczmy, zagrody rzemieślników. Jako lennik pana gruntowego, sottys obowiązany był do konnej służby zbrojnej i podlegał sądowi wyższemu, tzw. leńskiemu - odbywał też zamiast służby zbrojnej bądź równoległe z nią posługi postaćnia konnego. Początkowo pozycja społeczna i ekonomiczna sottysów była stosunkowo mocna, mogli oni nawet konkurować ze średniozamożną szlachtą. Z biegiem czasu jednak, począwszy od XV wieku sottysi stali się nadzorcami pańszczyźnianymi i pomocnikami właścicieli wsi.

W Polsce rozbiorowej i w okresie międzywojennym sottys stał na czele najniższej jednostki podziału administracyjnego - gromady. W czasach Polski Rzeczypospolitej Ludowej do 1950r. był organem pomocniczym zarządu gminnego, w latach 70-ych pośredniczył między sołectwem a gminną radą narodową i naczelnikiem gminy. Zgodnie z ustawą o radach narodowych z 1983 r. sottys był organem samorządowym wsi.

Sołtys dzisiaj...

Od 1990 r. sołtys to organ wykonawczy w sołectwie (pomocniczej jednostki administracyjnej organizowanej przez gminę wiejską) wybierany przez wybory tajne, bezpośrednie spośród nieograniczonej liczby kandydatów przez stałych mieszkańców sołectwa uprawnionych do głosowania.

Wraz z naszym wejściem do Unii Europejskiej wzrosła ilość obszarów działania sołtysa jak i oczekiwania od osoby pełniącej tę funkcję. Ale czy wzrósł jej prestiż? Ta funkcja ma swoje historyczne korzenie i uwarunkowania. Kiedyś sołtysem zostawał zazwyczaj najbardziej poważany i często najbogatszy mieszkaniec wsi. Taki więc mógł sobie pozwolić na honorowe piastowanie tej funkcji. Dzisiaj realia na naszych wioskach trochę się zmieniły i nie zawsze wybrane osoby nadają się do sprawowania tej funkcji, co w zasadniczy sposób przekłada się też na jakość działania. Ktoś „nieobeznany” z tematem może powiedzieć, że funkcję zawsze pełniono honorowo, ale jest to zbyt uproszczenie sprawy. Działalność sołtysa wspiera rada sołectwa. Sołtys korzysta z ochrony prawnej przysługującej funkcjonariuszom publicznym¹. Szczegółowe regulacje

¹ (Art. 36.) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591)

uprawnień sołtysa regulowane są w statucie sołectwa uchwalanym przez Radę Gminy.

Jakim człowiekiem powinien być „współczesny” sołtys?

Wiele w tej kwestii zależy od człowieka, którego wybieramy na stanowisko sołtysa. Nasze wyobrażenie o jego pracy nie ogranicza się jedynie do wizji osoby odpowiedzialnej za pobieranie podatków i zawiadamianie o szczepieniach zwierząt. Na pewno wszyscy chcielibyśmy, żeby nasz sołtys był animatorem życia społecznego i kulturalnego, żeby potrafił słuchać i rozmawiać z ludźmi oraz zmotywować ich do działania społecznego na rzecz swojej wsi. By potrafił łączyć ludzi, integrować ich, budować porozumienie w kwestiach drażliwych i konfliktowych. Nie musi być „supermanem”, ale powinien mieć odwagę reprezentować mieszkańców i ich postulaty na posiedzeniach Rady Gminy i przed Wójtem lub Burmistrzem. Także jego otwartość na nowe pomysły dotyczące rozwoju wsi oraz chęć współpracy z lokalnymi organizacjami może zasadniczo zmienić jakość życia mieszkańców wsi. Ale chyba najważniejszym jest to, czy lubi swoją pracę, która jest przede wszystkim pracą społeczną, wymagającą poświęcenia czasu prywatnego, zaangażowania i serca. Żeby jednak sołtys

mógł się wywiązać z powyższych, często trudnych zadań, trzeba mu pomóc w pracy - bo bez zaangażowania mieszkańców będzie mu bardzo trudno cokolwiek we wsi zmienić.

3. Relacje Samorząd - Gmina-Sottys

3.1. Podstawowe pojęcia i definicje

Samorząd terytorialny obejmuje szeroki wachlarz problemów, zagadnień, funkcji i działań. Poniżej przytaczamy definicje powszechnie używane.

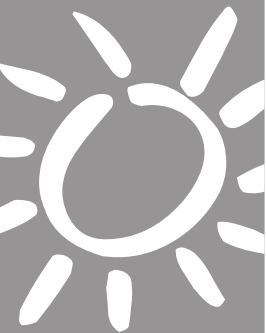
Samorząd terytorialny

- a. oznacza wyodrębniony w strukturze państwa związek lokalnego społeczeństwa, który jest powołany do samodzielnego wykonywania administracji państwowej oraz wyposażony w materialne środki, za pomocą których realizuje nałożone na niego zadania²,
- b. oznacza prawo i zdolność społeczności lokalnej, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców³,

² Leksykon samorządu terytorialnego

³ Europejska Karta Samorządu Terytorialnego

c. organizacja społeczności lokalnej (gmina, powiat) lub regionalnej (województwo samorządowe) i jednocześnie forma administracji publicznej, w której mieszkańcy tworzą z mocy prawa wspólnotę i względnie samodzielnie decydują o realizacji zadań administracyjnych, wynikających z potrzeb tej wspólnoty na danym terytorium i dozwolonych samorządowi przez ustawy, pod określonym ustawowo nadzorem administracji rządowej⁴.

Ustawa - jest aktem prawnym o charakterze powszechnie obowiązującym najczęściej uchwalanym przez parlament. W Polsce ustawa ma niższą rangę w hierarchii powszechnie obowiązujących aktów prawnych niż Konstytucja i międzynarodowe umowy ratyfikowane, wyższą natomiast niż rozporządzenie.

Uchwała - jest aktem woli i aktem normatywnym zazwyczaj rządu bądź samorządu terytorialnego. Uchwała oznacza zajęcie przez ciało kolegialne pewnego stanowiska w określonej sprawie.

Wyróżniamy uchwały nominacyjne, normatywne, deklaratywne, ratyfikujące.

Uchwały nominacyjne to inaczej uchwały indywidualne, kiedy komuś powierza się piastowanie ja-

---

⁴ Encyklopedia Powszechna

kiegoś stanowiska, normatywne dotyczą przede wszystkim regulacji prawnych różnych instytucji względem siebie.

Uchwała budżetowa - jest aktem prawnym podejmowanym przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego z zachowaniem wymogów procedury budżetowej, który zawiera regulację podstawowych zagadnień finansów jednostki samorządu terytorialnego w roku kalendarzowym.

Statut gminy - jest najważniejszym aktem prawnym, decyduje on o ustroju gminy i jednostkach pomocniczych gminy. Określa się w nim organizację wewnętrzną, tryb pracy organów gminy, zasady tworzenia, łączenia, podziału oraz znoszenia, organizację i zakres kompetencji jednostek pomocniczych.

Zadania własne gminy - zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, które zostały wyszczególnione w ustawie o samorządzie gminnym (art 7. ust 1.)

Mienie komunalne - własność i inne prawa majątkowe należące do poszczególnych gmin i ich związków oraz mienie innych gminnych osób prawnych, w tym przedsiębiorstw.

Sołectwo, dzielnica, osiedle - wydzielone obszary, które mogą być jednostkami administracyjnymi tzw. jednostki pomocnicze gminy⁵.

Kurenda (currenda) - pismo sporządzone w jednym egzemplarzu, kierowane kolejno do odbiorców, którzy przesyłają je sobie wzajemnie, zaznaczając fakt przyjęcia do wiadomości treści pisma przez dokonanie na nim odpowiednich adnotacji lub wyciśnięcie pieczęci.

Postanowienie - to odpowiedź instytucji na złożone podanie, odnoszące się do wybranych kwestii danej sprawy, ale nie rozstrzygająca jej (temu służy decyzja). Jest to rozstrzygnięcie proceduralne np. postanowienie o kosztach postępowania, o przywróceniu terminu.

Decyzja - to odpowiedź instytucji na złożone podanie, która w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, rozstrzyga całościowo sprawę i kończy jej rozpatrywanie w danej instancji.

Strona - oznacza osoby, które uczestniczą w postępowaniu (składają podania, uzyskują meldunek, rejestrują działalność gospodarczą w gminie itp.). Wg artykułu 28 Kodeksu postępowania administracyjnego (kpa) stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie

---

⁵ art. 5, ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym

albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek.

Pełnomocnik - osoba, która w naszym imieniu będzie występować jako strona, o ile dana czynność nie wymaga naszego osobistego działania. Pełnomocnikiem może być inna osoba fizyczna posiadająca zdolności do czynności prawnych (czyli najczęściej inna osoba dorosła).

Pełnomocnictwo - jest to dokument, który zawiera oświadczenie woli mocodawcy upoważniające osobę lub osoby do dokonywania w jego imieniu czynności prawnych określonych w pełnomocnictwie. Najczęściej dokument taki sporządzony jest w zwykłej formie pisemnej. W niektórych sprawach jest potrzebne pełnomocnictwo w szczególnej formie (np. aktu notarialnego). W sprawach mniejszej wagi urząd może w ogóle nie żądać pełnomocnictwa, jeżeli pełnomocnikiem jest członek najbliższej rodziny lub domownik strony, a nie ma wątpliwości, co do istnienia i zakresu upoważnienia do występowania w imieniu strony.

Kodeks postępowania administracyjnego (K.P.A.)⁶ -

akt prawny regulujący zasady prowadzenia postępowań administracyjnych, takich jak:

- tzw. jurysdykcyjnego postępowania administracyjnego w sprawach indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnej, toczącego się przed organami administracji publicznej oraz innymi organami państwowymi i innymi podmiotami powołanymi (z mocy prawa lub zawartych porozumień) do załatwiania takich spraw,
- postępowania w sprawach wydawania zaświadczeń,
- postępowania w sprawach rozstrzygnięcia sporów o właściwość między organami administracji publicznej oraz między organami administracji publicznej i innymi podmiotami powołanymi do rozstrzygnięcia spraw w drodze decyzji administracyjnej,
- postępowania w sprawach skarg i wniosków.

---

⁶ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U 1960 r. Nr 30, poz. 168), Jednolity tekst ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego. (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071)

3.2. Uwarunkowania prawne samorządu

Samorząd terytorialny w Polsce sięga korzeniami średniowiecza.

W nowoczesnej postaci kształtował się od 1919 do 1939 roku i w latach 1944-1950, a następnie został zniesiony. Były podejmowane próby przywrócenia samorządu terytorialnego w latach 1980-1981, ale realne szanse na reaktywację pojawiły się dopiero w czerwcu 1989 roku.

Proces przywrócenia samorządu terytorialnego został uruchomiony 27 maja 1990 roku poprzez wprowadzenie trzech ustaw: **zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Ustawy o samorządzie terytorialnym, Ustawy o ordynacji wyborczej do rad gmin.**

W Polsce samorząd terytorialny (gminny) został przywrócony w 1990 r., natomiast od 1 stycznia 1999 wprowadzono trójstopniowy podział terytorialny i trzy szczeble samorządu: gminny, powiatowy i wojewódzki.

Obecnie w Polsce jest **16 województw, 314 powiatów i 65 miast na prawach powiatu oraz 2478 gmin.**

Podstawowe zasady istoty samorządu ustalone są w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, w której szczegółowo określa się or-

ganizację wewnętrzną i zakres działania gminy oraz środki nadzoru.

Samorząd gminny - zgodnie z treścią Konstytucji (art 164, ust 1.) gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego w Polsce. Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową⁷.

Gmina posiada możliwość kształtowania własnej wewnętrznej organizacji, m.in. wyboru organów samorządu gminnego (rada gminy, wójt, burmistrz, prezydent miasta) a także stanowienia poprzez te organy aktów prawa miejscowego.

System demokracji bezpośredniej tworzą w gminie następujące instytucje:

- wybory,
- referendum,
- zgromadzenie ogółu mieszkańców sołectwa,
- konsultacje z mieszkańcami gminy.

Organy samorządu gminnego:

- rada gminy, rada miasta - organ stanowiący i kontrolny,
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta - organ wykonawczy.

---

⁷ (art 1, ust 1, ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.)

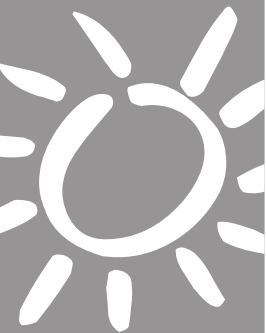
Gmina posiada osobowość prawną, zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych - zyskuje osobowość prawną z chwilą jej powstania. Może nawiązywać stosunki prawne z organami państwowymi, jak i jednostkami równorzędnymi. Posiada prawo odrębności majątkowej, samodzielność finansową oraz możliwość występowania we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Może zaciągać zobowiązania i ponosi za nie odpowiedzialność. Gmina również ponosi odpowiedzialność za zobowiązania zaciągnięte przez wszystkie swoje organy, a także za zobowiązania jej jednostek pomocniczych (sołectw, dzielnic, osiedli), w tym przypadku odpowiada swoim całym majątkiem oraz majątkiem powierzonym sołectwom, dzielnicom i osiedlom.

Członkiem wspólnoty samorządowej (gminnej) jest się z mocy prawa. Osoba fizyczna nie może odmówić przynależności do związku samorządowego, a Organy związku nie mogą jej z niego wykluczyć.

Ustawa określa gminę, jako wspólnotę ludzi oraz terytorium, które ludzie zamieszkują. Społeczność lokalna w ten sposób została upodmiotowiona.

Ustrój gminy jest określany przez statut, który jest najważniejszym aktem prawnym. Uchwalenie go należy do rady gminy i podlega on zgłoszeniu

w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Określa się w nim organizację wewnętrzną, tryb pracy organów gminy, zasady tworzenia, łączenia, podziału oraz znoszenia, organizację i zakres kompetencji jednostek pomocniczych.

Wyróżniamy trzy rodzaje gmin: miejskie, miejsko – wiejskie i wiejskie.

Gminy są różne, zależy to od ich wielkości obszaru i miejsca siedziby, ale mają tego samego rodzaju rady i organy administracyjne, wspólne drogi⁸.

Samorząd powiatowy⁹ - wyodrębniony w strukturze państwa związek społeczności lokalnej funkcjonujący w randze powiatu, który z mocy prawa powołany jest do samodzielnego wykonywania zadań administracji publicznej, a także wyposażony w materialne środki umożliwiające realizację nałożonych mu zadań.

Samorząd powiatowy stanowi drugi szczebel samorządu terytorialnego w Polsce obok samorządu gminnego i samorządu województwa.

Samorząd powiatowy posiada możliwość kształtowania własnej wewnętrznej organizacji, m.in. wyboru organów samorządu powiatowego (rada

---

⁸ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 578)

⁹ J.w.

powiatu, zarząd powiatu), a także stanowienia poprzez te organy aktów prawa miejscowego.

Organy samorządu powiatowego:

- rada powiatu - organ stanowiący i kontrolny,
- zarząd powiatu - organ wykonawczy,
- starosta powiatu - przewodniczący zarządu powiatu.

Powiaty tworzone są przez kilka gmin (wiejskich, wiejsko-miejskich, miejskich).

Organem władzy wykonawczej w powiecie jest zarząd powiatu, któremu przewodniczy starosta. Zarząd ze starostą jest wybierany przez radę powiatu.

Ponadto istnieją miasta na prawach powiatu, które są gminami miejskimi wykonującymi zadania powiatu. Są to z reguły miasta powyżej 100 tys. mieszkańców z kilkoma wyjątkami, jak: Świnoujście, Grudziądz, Zamość, Sopot, Biała Podlaska, Świętochłowice. Funkcje rady powiatu sprawuje rada miasta, a funkcje zarządu powiatu sprawuje prezydent miasta.

Samorząd województwa¹⁰ - wyodrębniony (zasiadający określone terytorium) w strukturze państwa związek społeczności regionalnej funkcjonujący

---

¹⁰ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 576)

w randze województwa, który z mocy prawa powołany jest do samodzielnego wykonywania zadań administracji publicznej, a także wyposażony w materialne środki umożliwiające realizację nałożonych na niego zadań.

Samorząd województwa posiada możliwość kształtowania własnej wewnętrznej organizacji, m. in. wyboru organów samorządu wojewódzkiego (sejmik województwa, zarząd województwa), a także stanowienia poprzez te organy prawa miejscowego.

Organy samorządu wojewódzkiego:

- Sejmik województwa - organ stanowiący i kontrolny,
- Zarząd województwa - organ wykonawczy,
- Marszałek województwa - przewodniczący zarządu województwa.

Przez teren województwo i samorząd województwa rozumie się regionalną wspólnotę samorządową oraz odpowiednie terytorium.

Do zakresu działania samorządu województwa należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze wojewódzkim, niezastrzeżonych ustawami na rzecz organów administracji rządowej.

Zakres działania samorządu województwa nie narusza samodzielności powiatu i gminy, a organy samorządu województwa nie stanowią wobec powiatu i gminy organów nadzoru lub kontroli oraz nie są organami wyższego stopnia w postępowaniu administracyjnym.

Samorząd województwa wykonuje określone ustawami zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, dysponuje mieniem wojewódzkim oraz prowadzi samodzielnie gospodarkę finansową na podstawie budżetu.

Województwo ma osobowość prawną, a samorząd województwa na podstawie upoważnień ustawowych, stanowi akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze województwa.

Cechy jednostki samorządu terytorialnego

- powstaje tylko z mocy prawa krajowego i działa w granicach przez prawo określonych,
- członkami wspólnoty samorządowej z mocy prawa są wszyscy mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego,
- posiada własną demokratyczną organizację ustaloną przez ustawę i własny statut,

- powołana do wykonywania zadań z zakresu administracji publicznej w formach właściwych dla tej administracji,
- corocznie uchwała własny budżet, niebędący częścią budżetu państwa, ani budżetu innej jednostki samorządu terytorialnego,
- jest podmiotem zarówno prawa publicznego (dysponując kompetencjami administracyjno-prawnymi), jak i podmiotem prawa prywatnego (osobą prawa cywilnego, mającą zdolność sądową),
- swe decyzje podejmuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność,
- jej samodzielność ogranicza zdecentralizowany nadzór organów państwowych, z reguły ograniczony do kryterium legalności,
- kontrolowana i chroniona przez niezawisłe sądy administracyjne i sądy powszechne,

Zasady ustroju i działania samorządu terytorialnego

- **unitarność** – państwo stanowi całość, a gminy, powiaty i województwa nie są autonomiczne w stanowieniu prawa; przeciwnie jednostki samorządu terytorialnego są tylko administracją zdecentralizowaną, czyli powstają i działają tylko na podstawie prawa krajowego (ustaw bądź rozporządzeń naczelnych organów administracyjnych),

- **subsydiarność** (pomocniczość) – sprawowanie władzy publicznej powinno spoczywać w rękach instytucji najbliższych zainteresowanym obywatelom; zadania i kompetencje oraz środki finansowe przydzielane są więc w pierwszej kolejności gminom; nie należy jednostce wyższego rzędu (powiatowi, województwu) powierzać zadań, które równie dobrze mogą być wykonane przez jednostkę mniejszą; przekazanie tych zadań na poziom wyższy może nastąpić tylko wtedy, gdy ich wykonanie przekracza możliwość poziomu niższego; państwo powinno je przejmować gdy będą przez nie wykonane zdecydowanie efektywniej,
- **względna samodzielność** – wykonywanie zadań na własną odpowiedzialność bez skrzepowania poleceniami indywidualnymi, które pochodząłyby od innych władz publicznych, a nadzór administracji rządowej co do zasady ograniczony jest do kryterium legalności z wykluczeniem celowości,
- **demokracja** – radni oraz wójtowie gmin, burmistrzowie i prezydenci miast wybierani są w wyborach demokratycznych, powszechnych, bezpośrednich, równych i tajnych.

3.3. Gmina – rola rady gminy

Gmina, jako jednostka samorządu terytorialnego funkcjonuje w najbliższym otoczeniu obywateli.

Do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty (art 7. ust 1.).

W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

1. ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
2. gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, transportu zbiorowego,
3. wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- 3 a). działalności w zakresie telekomunikacji,
4. ochrony zdrowia,
5. pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,

- 5 a). wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
6. gminnego budownictwa mieszkaniowego,
7. edukacji publicznej,
8. kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
9. kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
10. targowisk i hal targowych,
11. zieleni gminnej i zadrzewień,
12. cmentarzy gminnych,
13. porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego,
14. utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
15. polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
16. wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocni-

czych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej,

17. promocji gminy,
18. współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
19. współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Kompetencje Rady Gminy

Rada Gminy jest organem stanowiącym i kontrolnym gminy, jej członkowie wybierani są w wyborach powszechnych. Do właściwości Rady Gminy należą wszystkie sprawy pozostające w zakresie działania gminy, o ile ustawy nie stanowią inaczej.

Do wyłącznej właściwości Rady Gminy należą:

1. uchwalanie statutu gminy,
2. ustalanie wynagrodzenia wójta, stanowienie o kierunkach jego działania oraz przyjmowanie sprawozdań z jego działalności,
3. powoływanie i odwoływanie skarbnika gminy, który jest głównym księgowym budżetu - na wniosek wójta,

4. uchwalanie budżetu gminy, rozpatrywanie sprawozdania z wykonania budżetu oraz podejmowanie uchwały w sprawie udzielenia lub nieudzielenia absolutorium z tego tytułu,
5. uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
6. uchwalanie programów gospodarczych,
7. ustalanie zakresu działania jednostek pomocniczych, zasad przekazywania im składników mienia do korzystania oraz zasad przekazywania środków budżetowych na realizację zadań przez te jednostki,
8. podejmowanie uchwał w sprawach podatków i opłat w granicach określonych w odrębnych ustawach,
9. podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych gminy, przekraczających zakres zwykłego zarządu, dotyczących:
  - a. zasad nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości oraz ich wydzierżawiania lub wynajmowania na czas oznaczony dłuższy niż 3 lata lub na czas nieoznaczony, o ile ustawy szczególne nie stanowią inaczej;

uchwała rady gminy jest wymagana również w przypadku, gdy po umowie zawartej na czas oznaczony do 3 lat strony zawierają kolejne umowy, których przedmiotem jest ta sama nieruchomość; do czasu określenia zasad wójt może dokonywać tych czynności wyłącznie za zgodą rady gminy,

- b. emitowania obligacji oraz określania zasad ich zbywania, nabywania i wykupu przez wójta,
- c. zaciągania długoterminowych pożyczek i kredytów,
- d. ustalania maksymalnej wysokości pożyczek i kredytów krótkoterminowych zaciąganych przez wójta w roku budżetowym,
- e. zobowiązań w zakresie podejmowania inwestycji i remontów o wartości przekraczającej granicę ustalaną corocznie przez radę gminy,
- f. tworzenia i przystępowania do spółek i spółdzielni oraz rozwiązywania i występowania z nich,
- g. określania zasad wnoszenia, cofania i zbywania udziałów i akcji przez wójta,
- h. tworzenia, likwidacji i reorganizacji przedsiębiorstw, zakładów i innych gminnych jed-

nostek organizacyjnych oraz wyposażania ich w majątek,

- i. ustalania maksymalnej wysokości pożyczek i poręczeń udzielanych przez wójta w roku budżetowym,
10. określanie wysokości sumy, do której wójt może samodzielnie zaciągać zobowiązania,
11. podejmowanie uchwał w sprawie przyjęcia zadań, o których mowa w art. 8 ust. 2 i 2a ustawy o samorządzie gminnym,
12. podejmowanie uchwał w sprawach współdziałania z innymi gminami oraz wydzielenie na ten cel odpowiedniego majątku,
- 12 a). podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych,
13. podejmowanie uchwał w sprawach herbu gminy, nazw ulic i placów będących drogami publicznymi lub nazw dróg wewnętrznych w rozumieniu ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych a także wznoszenia pomników,

14. nadawanie honorowego obywatelstwa gminy,
14 a). podejmowanie uchwał w sprawie zasad udzielania stypendiów dla uczniów i studentów,
15. stanowienie w innych sprawach zastrzeżonych ustawami do kompetencji rady gminy.

Rada gminy kontroluje działalność wójta, gminnych jednostek organizacyjnych oraz jednostek pomocniczych gminy; w tym celu powołuje komisję rewizyjną.

Kompetencje Wójta/ Burmistrza

Wójt/Burmistrz jest jednoosobowym organem wykonawczym gminy, kieruje bieżącymi sprawami gminy oraz reprezentuje ją na zewnątrz. Posiada szeroki zakres kompetencji samoistnych i jest według prawa funkcjonariuszem publicznym.

W realizacji zadań własnych gminy Wójt podlega wyłącznie radzie gminy.

Wójtem/Burmistrzem nie może być osoba, która nie jest obywatelem polskim.

Do zadań Wójta/ Burmistrza należy w szczególności:

1. przygotowywanie projektów uchwał rady gminy,
2. określanie sposobu wykonywania i wykonywanie uchwał,
3. gospodarowanie mieniem komunalnym,
4. wykonywanie budżetu,
5. zatrudnianie i zwalnianie kierowników gminnych jednostek organizacyjnych.

Wyłoniona w drodze wyborów powszechnych Rada gminy i Burmistrz oraz powołane przez nie pozostałe władze decydują o możliwościach rozwojowych lokalnej gospodarki, inwestycjach na jej terenie, o realizacji zadań społecznych. Stąd bardzo istotne jest rozsądne realizowanie przez mieszkańców prawa wyborczego, ponieważ ten, kogo wybieramy, tak naprawdę decyduje w naszych lokalnych sprawach.

3.4. Sottys – rola rady sołeckiej i sottysa

Sołectwo, jako jednostka pomocnicza samorządu podlega organom władzy gminnej.

- Rada Gminy - po konsultacjach z mieszkańcami lub na ich prośbę - powołuje w drodze

uchwały konkretne sołectwo do życia, wyznacza mu zakres terytorialny (zwykle jedna wieś, rzadko kilka, czasem część wsi), a także zadania do spełnienia oraz ustala zasady, na jakich będą mu przekazywane środki finansowe z budżetu gminy na realizację tych zadań.

- Działalność sołectwa, jako wyodrębnionej jednostki gminy musi być spójna z działalnością gminy; z jednej strony wspomagać gminę w realizacji jej zadań, z drugiej - organizować samopomoc mieszkańców i wspólne prace na rzecz miejsca zamieszkania.
- Do kompetencji sołectwa należy rozpatrywanie spraw socjalno-bytowych mieszkańców, podejmowanie inicjatyw kulturalnych, z zakresu opieki zdrowotnej, sportu i rekreacji, wypoczynku, bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także realizowanie inicjatyw społecznych oraz gospodarowanie mieniem gminnym.
- W skład gminnego mienia podległego sołectwu wchodzić może wiele obiektów społecznych, takich jak szkoły, przedszkola, świetlice, boiska sportowe, place zabaw, parki wiejskie, zadrzewienia, drogi gminne, rowy przydrożne, urządzenia wodno-kanalizacyjne i przeciwpożarowe, oświetlenie uliczne, przystanki autobu-

sowe, tablice i słupy ogłoszeniowe itp. Mienie gminne to także określone użytki rolne, wyłączone z produkcji rolnej, o które trzeba dbać i które można zagospodarować na potrzeby sołectwa np. zorganizować plac zabaw czy boisko dla dzieci.

- Każde sołectwo powinno mieć swój własny statut, a w nim zapisane wszystkie zadania. Głównym zadaniem sołectwa jest dbanie o zbiorowe potrzeby wspólnoty jego mieszkańców.

Sołectwo nie ma jednak odrębnej osobowości prawnej. Nie posiada własnego budżetu ani konta, nie może samodzielnie podpisywać umów. Jest wyodrębnioną częścią gminy i działać musi w jej ramach prawnych.

Organy władzy w sołectwie: zebranie wiejskie - uchwałodawcza,

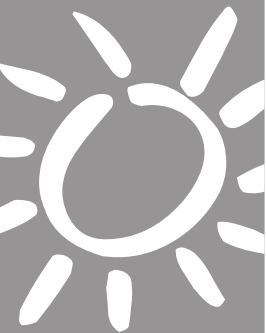
Sołtys - wykonawcza, Rada Sołecka - doradczo - konsultacyjna.

Funkcje Sołtysa

Sołtys spełnia 3 podstawowe funkcje: łącznika, organizatora i administratora.

- **Sołtys jest łącznikiem** między mieszkańcami a organami gminy (Wójt oraz Rada Gminy), co oznacza, że z jednej strony powinien sygnalizować

wać organom gminy potrzeby i problemy mieszkańców swojej wsi, a z drugiej przekazywać treści uchwał rady gminy, decyzji i zarządzeń wójta do mieszkańców swojego sołectwa.

- **Sołtys jest organizatorem** zebrań wiejskich, na których omawiane są wspólne sprawy dotyczące sołectwa. To on przygotowuje program zebrania, to on zbiera pomysły i pilnuje porządku obrad. Sołtys też organizuje wspólne prace mieszkańców sołectwa, uzgodnione na Zebraniu Wiejskim i stara się je koordynować.
- **Sołtys to administrator**, który pilnuje, aby ustawy, rozporządzenia, zarządzenia i uchwały organów gminy, powiatu, województwa były znane w sołectwie i wykonywane. Do powszechnych zadań sołtysa należy też zbieranie podatków. To główne zadanie sołtysa, który musi pilnować, aby postulaty zebrania wiejskiego znalazły swoje odzwierciedlenie w projekcie budżetu gminy i planie jej rozwoju.

Sołtys nie jest wynagradzany za swoją pracę, choć Rada Gminy może ustalić zasady, na jakich będzie mu przysługiwała dieta oraz zwrot kosztów podróży służbowej na posiedzenia Rady. Sołtysowanie to praca przede wszystkim społeczna, dająca duże

możliwości tym, którzy naprawdę chcą coś dla swojej miejscowości zrobić, ale stawiająca przed kandydatem na sołtysa bardzo duże wymagania.

Obowiązki sołtysa

- Zwoływanie zebrań wiejskich,
- Zwoływanie posiedzeń rady sołectkiej,
- Reprezentowanie mieszkańców sołectwa na zewnątrz,
- Uczestniczenie w sesjach Rady Gminy i naradach sołtysów, zwoływanych okresowo przez wójta,
- Pobieranie podatków i opłat lokalnych,
- Organizowanie życia społecznego, wplywanie na wykorzystanie aktywności mieszkańców służącej poprawie gospodarki i warunków życia w sołectwie,
- Bieżące informowanie mieszkańców w sposób zwyczajowo przyjęty o podejmowanych inicjatywach, planowaniu zadań i ich realizacji,
- Realizacja uchwał Rady Gminy dotyczące sołectwa, a także umożliwia zapoznanie się z uchwałami Rady jak najszerszemu kręgowi mieszkańców sołectwa,
- Branie udział w posiedzeniach komisji Rady Gminy, jeśli rozpatrywane są sprawy sołectwa.

Zadania Rady Sołeckiej

- Opracowywanie i przedkładanie zebraniu wiejskiemu projektów uchwał w sprawach będących przedmiotem rozpatrywania przez zebranie,
- Opracowywanie i przedkładanie zebraniu wiejskiemu projektów programów pracy samorządu,
- Zbieranie i rozpatrywanie wniosków oraz innych wystąpień mieszkańców w sprawach dotyczących sołectwa,
- Występowanie wobec zebrania wiejskiego z inicjatywami dotyczącymi udziału mieszkańców w rozwiązywaniu problemów sołectwa i realizacji zadań samorządu,
- Współdziałanie z właściwymi organizacjami społecznymi w celu wspólnej realizacji zadań,
- Kontrolowanie wykonania uchwał zebrania wiejskiego oraz kontrola realizowanych zadań.

Zebranie Wiejskie

Zebranie wiejskie jest organem decyzyjnym w zakresie podejmowanych na terenie sołectwa inicjatyw. Problemem organizacyjnym zebrań jest niska frekwencja mieszkańców. Spowodowane jest to

błędnym przekonaniem, że moje zdanie, jako jednostki nie ma znaczenia, ja nie decyduję.

Uczestnictwo w zebraniach daje możliwość wypowiedzenia swojego zdania, choćby w czasie samego głosowania nad daną sprawą. Musimy uczyć się demokracji, umieć przekonywać innych do swojego stanowiska.

Zwołanie zebrania i jego kompetencje

- Zebranie najczęściej zwołuje sottys z własnej inicjatywy, na wniosek rady sołectkiej bądź mieszkańców. Porządek obrad uchwała zebranie wiejskie,
- Do kompetencji zebrania wiejskiego należą wszystkie sprawy istotne dla mieszkańców, w szczególności chodzi o uchwalenie do końca września każdego roku wniosków, które mają być rozpatrzone przez radę gminy i ewentualnie uwzględnione w budżecie gminy na następny rok,
- Uchwały zebrania wiejskiego podejmowane są w trybie jawnym, z wyjątkiem wyborów oraz odwołania sottysa, jak i członków rady sołectkiej
- Zebranie podejmuje również uchwały w sprawie dysponowania mieniem sołectwa oraz wydaje opinię w takich sprawach, jak: plany miej-

scowego zagospodarowania, lokalizacje inwestycji czy też zmiany przeznaczenia obiektów oświaty, służby zdrowia, kultury, sportu czy rekreacji znajdujących się na terenie sołectwa,

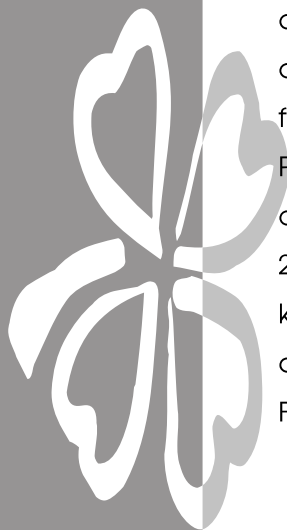
- Prawo uczestnictwa i wybierania w zebraniu wiejskim mają wszyscy mieszkańcy sołectwa, posiadający czynne prawo wyborcze do rady gminy. Uczestnicy zebrania mają prawo do zabierania głosu w dyskusji, przedstawiania wniosków i projektów uchwał, głosowania, składania oświadczeń, żądania zapisu do protokołu złożonego oświadczenia.

W zebraniu wiejskim mogą uczestniczyć także przedstawiciele rady gminy.

Fundusz sołecki

W budżecie gminy można wydzielić pieniądze, o których przeznaczeniu zdecydują mieszkańcy wsi, a ich decyzja będzie ostateczna. Te środki tworzą fundusz sołecki.

Procedura jego ustalania i wydatkowania została opisana w *Ustawie o funduszu sołeckim* z 20 lutego 2009 roku. Celem Ustawy było zapewnienie mieszkańcom wsi możliwości samodzielnego i wspólnego decydowania o swoim otoczeniu i jakości życia. Fundusz sołecki realizowany według Ustawy wy-

maga przestrzegania procedur oraz trzymania się terminów. Cały proces nie jest skomplikowany.

Fundusz sołecki krok po kroku¹¹

Poniżej przedstawiamy „krok po kroku” schemat wyodrębniania i realizacji funduszu sołeckiego w gminach wraz z wyjaśnieniami. Warto zwrócić uwagę na fakt, że nie tylko rada gminy, lecz również sottys oraz mieszkańcy mogą mieć wpływ na to czy w gminie jest fundusz sołecki, czy nie.

Krok 1

Przyjęcie przez radę gminy uchwały o wyodrębnieniu funduszu sołeckiego.

Rada gminy powinna każdego roku przyjąć uchwałę o wyodrębnieniu lub nie wyodrębnieniu funduszu sołeckiego na kolejny rok budżetowy.

Niestety, mimo zapisów Ustawy, nie każda rada gminy dyskutuje na temat funduszu sołeckiego i podejmuje na ten temat uchwałę. Jeśli chcesz,

żeby fundusz sołecki został wyodrębniony w Twojej gminie, sam zacznij działać, starając się przekonać radę gminy do podjęcia uchwały w tej sprawie.

---

¹¹ www.funduszesoleckie.pl